

B.FM

Молияни бошқариш

2025 йилда имтиҳонга тайёргарлик
учун ўқув-услубий қўлланма

Мундарижа

I. Умумий қоидалар	2
II. Дастурнинг мақсади ва унинг асосий бўлимлари	5
III. Имтиҳон формати	6
IV. Батафсил ўқув режаси ва ўқув мақсадлари	7

I. Умумий қоидалар

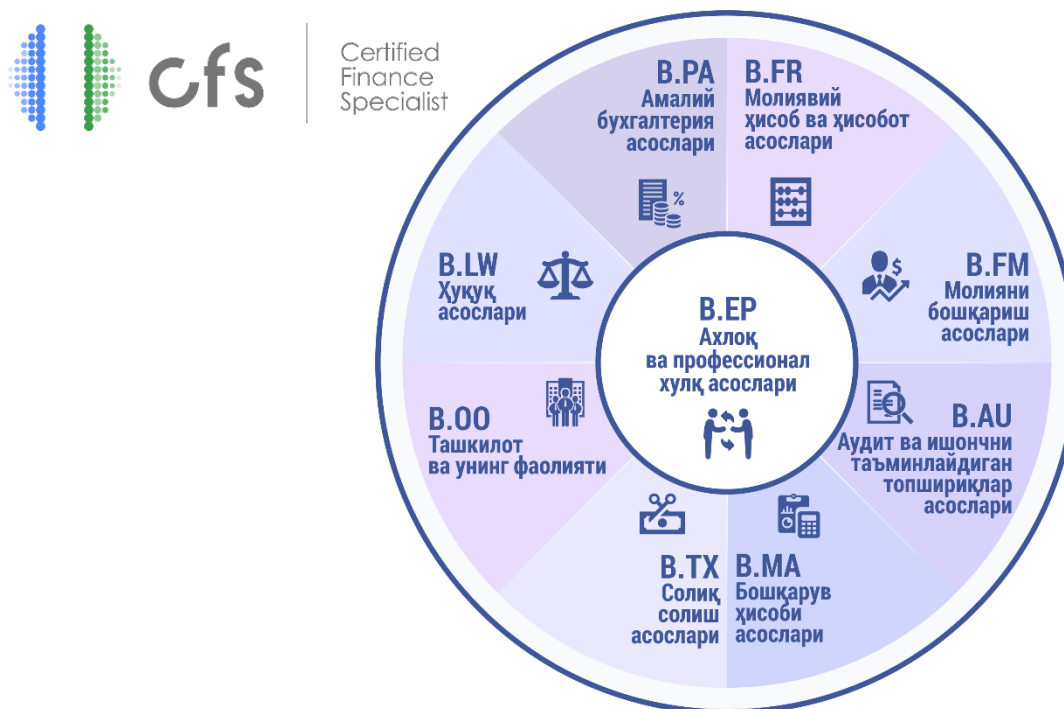
Ўзбекистон сертификатланган молия мутахассислари уюшмаси (ACFP) CFS – Certified Finance Specialist базавий малакаси доирасида B.FM Молияни бошқариш имтиҳонига тайёргарлик дастурини ишлаб чиқди.

CFS малакаси тузилиши

CFS базавий малакасини олиш учун номзод, B.FM Молияни бошқариш имтиҳонидан ташқари, қуйидаги имтиҳонларни топшириши керак:

- B.FR Молиявий ҳисоб ва ҳисобот асослари
- B.AU Аудит ва ишончни таъминлайдиган топшириқлар асослари
- B.MA Бошқарув ҳисоби асослари
- B.TX Солиқ солиш асослари
- B.OO Ташкилот ва унинг фаолияти
- B.LW Ҳуқуқ асослари
- B.PA Амалий бухгалтерия асослари

Шунингдек, «Ахлоқ ва профессионал ҳуқ асослари» (B.EP) курсидан ўтиш зарур.

ACFP малака даражалари тизими

ACFP малакалари тўртта изчил даража бўйича туркумланган:

- А даражаси (бошланғич)
- В даражаси (базавий)
- С даражаси (профессионал)
- D даражаси (илғор)

Ўқишни билим ва кўникмаларингизга мувофиқ келадиган даражадан бошлаш тавсия этилади. А даражасидан бошлаш мажбурий талаб эмас. Мос келадиган даражани танлаш жорий малака ва профессионал тажрибани мустақил баҳолашга асосланиши керак.

B.FM имтиҳонининг ACFP тизимидаги ўрни

B.FM имтиҳони молиявий менежментни бошқичма-бошқич ўрганишда базавий поғона ҳисобланади ва қуйидагича топширилиши мумкин:

- CFS малакаси (B даражаси) доирасида мустақил имтиҳон сифатида;
- молиявий менежментни ўрганишнинг мураккаброқ бошқичларига (C.FM профессионал ва D.FM илғор) ўтишдан олдин зарур бўлган поғона сифатида.

Таълим натижалари

B.FM имтиҳони номзодларга қуйидаги имкониятларни беради:

- ташкилот молиясини бошқаришнинг фундаментал тамойилларини ўзлаштириш;
- инвестиция лойиҳаларини баҳолашнинг амалий кўникмаларини олиш;
- кейинги малака даражаларида молиявий менежментни чуқурроқ ўрганишга тайёргарлик кўриш.

Амалий аҳамияти

Молияни бошқариш бўйича базавий билим ва кўникмалар молия соҳаси мутахассисига қуйидагиларни бажариш учун зарур:

- инвестиция фаолияти учун молиявий менежментнинг мос инструментларини танлаш;
- инвестиция лойиҳаларини баҳолашнинг тегишли усулларини қўллаш;
- ташкилотни молиялаштириш тўғрисида асосланган қарорлар қабул қилиш;
- ташкилотнинг айланма капиталини бошқариш;
- валюта ва фоиз хавфларини бошқариш асосларини тушуниш;
- молиявий ҳисоб-китоблар учун математика ва компьютер кўникмаларидан фойдаланиш;
- танланган молиявий бошқарув инструментларини қўллашни асослаш.

Ўқув юкласи

Умумий ҳисобда, B.FM «Молияни бошқариш» имтиҳонига тайёргарлик кўриш учун камида 180 соат талаб этилади:

Ўқув фаолияти тури	Академик соатлар сони
Онлайн-курс	70
Амалий машғулотлар	70
Мустақил иш	40
Жами	180

II. Дастурнинг мақсади ва унинг асосий бўлимлари

«Молияни бошқариш» фани бўйича имтиҳонга тайёргарлик дастурининг мақсади талабаларга номолиявий сектор ташкилотларининг инвестиция ва молиявий фаолиятини амалга оширишда молиявий менежментнинг мос инструментларини танлаш ва қўллашни, шунингдек танланган инструментларни қўллашни асослашни ўргатишдир.

Ушбу мақсадга эришиш учун дастур қуйидаги бўлимларни ўз ичига олган:

1. Ташкилотнинг молиявий кичик тизимини бошқариш: мақсадлар, вазифалар ва контекст
2. Реал секторда инвестиция қарорларини қабул қилиш
3. Бизнес ва молиявий активларни баҳолашга кириш
4. Ташкилотни молиялаштириш тўғрисида қарорлар қабул қилиш
5. Ташкилотнинг дивиденд сиёсати асослари
6. Ташкилотнинг айланма капиталини бошқариш
7. Ташкилотнинг валюта ва фоиз хавфларини бошқариш асослари

Бундан ташқари, талабалар ўқув режасининг 8 ва 9-бўлимларида таърифланган баъзи математика ва компьютер кўникмаларини эгаллаганликларини намойиш этишлари керак бўлади.

Имтиҳонни муваффақиятли топширгандан сўнг талабалар иқтисодиётнинг реал секторидаги лойиҳаларнинг инвестиция жозибадорлигини баҳолаш, ташкилотни молиялаштириш манбалари тўғрисида қарорлар қабул қилиш, хавфлар ва айланма капитални бошқаришнинг мос келадиган усулларини танлаш кўникмаларига эга бўлишлари керак. Дастур талабалар аввалги даражаларда дуч келмаган молияни бошқариш инструментларини қўллашга урғу беради.

III. Имтиҳон формати

«Молиявий ҳисобот» фани бўйича имтиҳон компьютерда ўтказилади. Имтиҳон давомийлиги – 3 соат. Имтиҳонда ҳар қандай материаллардан фойдаланиш тақиқланади.

Имтиҳон уч қисмдан иборат. А қисми бир хил вазнга (2 балл) эга бўлган 15 та тест саволидан иборат. А қисми саволларининг умумий вазни 30 баллни ташкил қилади.

В қисми учта сценарийдан иборат бўлиб, ҳар бир сценарий учун талабага ҳар бири 2 балл вазнга эга бўлган 5 та мустақил тест саволларига жавоб бериш таклиф этилади. В қисми саволларининг жами вазни 30 баллни ташкил этади.

Ниҳоят, имтиҳоннинг С қисми ҳар бири 20 баллдан тўртта вазиятдан ташкил топган сценарийдан иборат бўлиб, улар электрон жадвалларда ҳисоб-китобларни ҳамда батафсил ёзма жавобларни талаб қиладиган саволларни ўз ичига олади.

Шундай қилиб, имтиҳонда олиш мумкин бўлган энг юқори натижа 100 баллни ташкил этади. Ўтиш бали – 50 балл.

IV. Батафсил ўқув режаси ва ўқув мақсадлари

1-бўлим: Ташкилотнинг молиявий кичик тизимини бошқариш: мақсадлар, вазифалар ва контекст

1.1 кичик бўлим: Ташкилотнинг мақсадлари ва уларни ўлчаш усуллари

Ушбу кичик бўлимни ўзлаштиргандан сўнг талабалар қуйидагиларни билишлари керак:

А. молиявий кичик тизимни ташкилотни бошқаришнинг бошқа кичик тизимлари контекстида муҳокама қилиш ва унинг алоҳида ўлчов ва бошқаришни талаб қиладиган ўзига хос хусусиятларини аниқлаш;

В. тижорат ташкилоти мақсадларини аниқлашга турли ёндашувларни муҳокама қилиш ва мақсад сифатида фойдани максималлаштириш эмас, балки акциядорлар бойлигини максималлаштиришни танлашни тушунтириш;

С. акциядорлар бойлигини максималлаштириш мақсади контекстида инвестиция ва молиялаштириш вазифаларини муҳокама қилиш;

Д. тижорат ташкилотининг мақсадларига эришишнинг турли кўрсаткичларини (бозор, дивиденд ва умумий даромадлилик, бир акцияга тўғри келадиган фойда, хусусий ва қўйилган капитал рентабеллиги), шу жумладан оммавий бўлмаган ташкилотлар контекстида ҳисоблаб чиқариш;

Е. тижорат ташкилотини акциядорлар манфаатларини кўзлаб бошқаришни барча манфаатдор томонлар манфаатларини кўзлаб бошқариш билан таққослаш;

Ғ. замонавий ташкилотни бошқаришга нисбатан агентлик муносабатлари ва агентлик муаммосини муҳокама қилиш;

Г. агентлик муаммосини бартараф этиш усуллари, шу жумладан бошқарув ходимларини мукофотлаш тизимлари, корпоратив бошқарув соҳасидаги энг яхши амалиёт ва қонунчиликни муҳокама қилиш;

Н. нотижорат ташкилотларининг мақсадларини ва уларга эришишни баҳолаш усуллари, шунингдек молияни бошқаришнинг анъанавий инструментларининг нотижорат ташкилотларига нисбатан қўлланилишини муҳокама қилиш.

1.2 кичик бўлим: Ташкилотнинг ташқи муҳити ва унинг молияни бошқаришга таъсири

Ушбу кичик бўлимни ўзлаштиргандан сўнг талабалар қуйидагиларни билишлари керак:

А. ташкилотнинг макроиқтисодий муҳитини, шу жумладан ҳукуматнинг фискал ва монетар сиёсатининг ташкилот мақсадларига эришишга таъсирини муҳокама қилиш;

В. миллий қонунчиликнинг ташкилот мақсадларига эришишга таъсирини муҳокама қилиш;

С. технологик омилларнинг молияни бошқариш ва ташкилотнинг мақсадларига эришишга таъсирини муҳокама қилиш;

D. молиявий институтлар ва бозорларнинг ривожланиши ва уларнинг ташкилот мақсадларига эришишга таъсирини муҳокама қилиш.

1.3 кичик бўлим: Молия бозорлари

Ушбу кичик бўлимни ўзлаштиргандан сўнг талабалар қуйидагиларни билишлари керак:

A. пул ва капитал бозорларининг ишлашини, шунингдек улар ўртасидаги фарқни тушунтириш;

B. пул ва капитал бозорларида фойдаланиладиган асосий молиявий инструментларни аниқлаш;

C. иқтисодиётда банклар ва бошқа молиявий воситачиларнинг вазифаларини муҳокама қилиш;

D. ташкилотлар учун халқаро капитал бозорларининг аҳамиятини муҳокама қилиш.

2-бўлим: Реал секторда инвестиция қарорларини қабул қилиш

2.1 кичик бўлим: Фойдага асосида инвестиция қарорларини баҳолашнинг анъанавий усуллари

Ушбу кичик бўлимни ўзлаштиргандан сўнг талабалар қуйидагиларни билишлари керак:

A. инвестициялар рентабеллигини (ROI) ҳисоблаб чиқариш ва ушбу баҳолаш усулидан фойдаланганда лойиҳанинг мақбуллик мезонларини тушунтириш;

B. фойдага асосланган лойиҳаларни баҳолашнинг ҳар қандай усулларининг релевант пул оқимларига асосланган усулларга нисбатан афзалликлари ва камчиликларини муҳокама қилиш.

2.2 кичик бўлим: Релевант пул оқимлари асосида инвестиция қарорларини баҳолаш усуллари

Ушбу кичик бўлимни ўзлаштиргандан сўнг талабалар қуйидагиларни билишлари керак:

A. инвестиция қарорларини қабул қилиш контекстида релевант пул оқимлари тушунчасини тушунтириш;

B. лойиҳанинг дисконтланмаган қоплаш даврини ҳисоблаб чиқариш, ушбу баҳолаш усулидан фойдаланганда лойиҳанинг мақбуллик мезонларини тушунтириш, шунингдек унинг афзалликлари ва камчиликларини муҳокама қилиш;

C. лойиҳанинг соф келтирилган қийматини (NPV) ҳисоблаш, ушбу баҳолаш усулидан фойдаланганда лойиҳанинг мақбуллик мезонларини тушунтириш, шунингдек унинг афзалликлари ва камчиликларини муҳокама қилиш;

D. лойиҳанинг ички даромад келтириш ставкасини (IRR) ҳисоблаб чиқариш, ушбу баҳолаш усулидан фойдаланганда лойиҳанинг мақбуллик мезонларини тушунтириш, шунингдек унинг афзалликлари ва камчиликларини муҳокама қилиш;

E. NPV ва IRR ўртасидаги эҳтимолий зиддиятлар сабабларини ва уларни бартараф этиш усулларини муҳокама қилиш;

F. лойиҳанинг дисконтланган қоплаш даврини ҳисоблаб чиқариш, ушбу баҳолаш усулидан фойдаланганда лойиҳанинг мақбуллик мезонларини тушунтириш, шунингдек унинг афзалликлари ва камчиликларини муҳокама қилиш;

G. инвестиция лойиҳасининг прогноз қилинган молиявий ҳисоботларга таъсирини муҳокама қилиш;

H. инвестиция қарорларини қабул қилишда номолиявий мезонларнинг аҳамиятини муҳокама қилиш.

2.3 кичик бўлим: Ноаниқлик ва хавфнинг инвестиция қарорларига таъсири

Ушбу кичик бўлимни ўзлаштиргандан сўнг талабалар қуйидагиларни билишлари керак:

A. хавф ва ноаниқликни инвестиция қарорларининг ажралмас хусусияти сифатида муҳокама қилиш, шунингдек хавф ва ноаниқликни фарқлаш;

B. инвестиция лойиҳасининг аниқланган хавфлар реестрини тузиш ва ўз вақтида янгилаб бориш заруриятини муҳокама қилиш;

C. лойиҳанинг молиявий мақбуллигига таъсир кўрсатувчи омилларни, шу жумладан бозорлардаги ўзгарувчанлик, ҳукумат, рақобатчилар ва ҳ. к.нинг ҳаракатларини муҳокама қилиш;

D. берилган эҳтимолликлар асосида лойиҳанинг кутилаётган соф келтирилган қийматини ҳисоблаб чиқариш ва олинган натижаларни талқин қилиш, шунингдек инвестиция қарори хавфини ҳисобга олишнинг ушбу усулининг афзалликлари ва камчиликларини муҳокама қилиш;

E. инвестиция лойиҳасининг пул оқимлари ҳамда дисконтлаш ставкасига нисбатан ноаниқлигини ҳисобга олиш учун сезгирлик таҳлилин қўллаш, шунингдек сезгирлик таҳлилининг афзалликлари ва камчиликларини муҳокама қилиш;

F. инвестиция қарори ноаниқлигини ҳисобга олиш усули сифатида имитацион моделлаштиришнинг афзалликлари ва камчиликларини муҳокама қилиш;

G. турли даврлар учун турли дисконтлаш ставкаларидан фойдаланиш зарур бўлган сценарийларни муҳокама қилиш ва бундай вазиятларда соф келтирилган қийматни ҳисоблаб чиқариш;

H. лойиҳа тугагандан сўнг инвестиция лойиҳаси натижаларини таҳлил қилишнинг муҳимлигини тушунтириш.

2.4 кичик бўлим: Солиқлар, инфляция ва айланма капиталдаги ўзгаришларнинг инвестиция қарорларига таъсири

Ушбу кичик бўлимни ўзлаштиргандан сўнг талабалар қуйидагиларни билишлари керак:

A. фойда солиғининг (шу жумладан солиқ амортизациясининг) инвестиция лойиҳаларини баҳолашга, шу жумладан релевант пул оқимлари ва дисконтлаш ставкасига таъсирини ҳисоблаб чиқариш ва тушунтириш;

B. қўшилган қиймат солиғининг релевант пул оқими сифатида инвестиция лойиҳаларини баҳолашга таъсирини ҳисоблаб чиқариш ва тушунтириш;

C. инфляциянинг инвестиция лойиҳаларини баҳолашга, шу жумладан релевант пул оқимлари ва дисконтлаш ставкасига таъсирини ҳисоблаб чиқариш ва тушунтириш;

D. айланма капитал моддаларидаги ўзгаришларнинг инвестиция лойиҳаларини баҳолашга таъсирини ҳисоблаб чиқариш ва тушунтириш.

2.5 кичик бўлим: Чекланган бюджетда бир неча лойиҳалар ўртасида танлашнинг ўзига хос хусусиятлари

Ушбу кичик бўлимни ўзлаштиргандан сўнг талабалар қуйидагиларни билишлари керак:

A. юмшоқ ва қатъий чекловлар ўртасидаги фарқни ажратиб, инвестициялар бюджетидаги чекловлар сабабларини муҳокама қилиш;

B. фақат бир давр мобайнида амал қиладиган бюджет чекловлари ва бир неча давр мобайнида амал қиладиган бюджет чекловлари ўртасидаги фарқларни тушунтириш;

C. агар лойиҳалар бўлинадиган бўлса, даромадлилик индексидан фойдаланган ҳолда фақат бир давр бюджет чекловлари шароитида оптимал инвестициялаш дастурини аниқлаш;

D. агар лойиҳалар бўлинмайдиган бўлса, фақат бир давр бюджет чекловлари шароитида оптимал инвестициялаш дастурини аниқлаш.

2.6 кичик бўлим: Турли ҳаётий циклга эга бўлган лойиҳалар ўртасида танлашнинг ўзига хос хусусиятлари

Ушбу кичик бўлимни ўзлаштиргандан сўнг талабалар қуйидагиларни билишлари керак:

A. турли ҳаётий циклга эга бўлган ўзаро истисно қилувчи инвестиция лойиҳалари ўртасида танлашнинг эҳтимолий муаммосини муҳокама қилиш;

B. турли ҳаётий циклга эга бўлган ўзаро истисно қилувчи такрорланувчи лойиҳалар орасидан эквивалент йиллик наф ўсули асосида танлаш, шунингдек ушбу усулнинг афзалликлари ва камчиликларини муҳокама қилиш;

C. турли ҳаётий циклга эга бўлган ўзаро истисно қилувчи такрорланувчи лойиҳалар орасидан энг кичик умумий ҳаётий цикл ўсули асосида танлаш, шунингдек ушбу усулнинг афзалликлари ва камчиликларини муҳокама қилиш.

2.7 кичик бўлим: Узоқ муддатли активларни айирбошлашнинг оптимал цикли тўғрисида қарорлар

Ушбу кичик бўлимни ўзлаштиргандан сўнг талабалар қуйидагиларни билишлари керак:

А. эквивалент йиллик наф усули асосида (фойда солиғининг таъсирини ҳисобга олган ҳолда) узоқ муддатли активларни айирбошлашнинг оптимал циклини ҳисоблаб чиқариш ва ушбу усулнинг қўлланилиш шартларини муҳокама қилишни билиш;

В. энг кичик умумий ҳаётий цикл усули асосида (фойда солиғининг таъсирини ҳисобга олган ҳолда) узоқ муддатли активларни айирбошлашнинг оптимал циклини ҳисоблаш ва ушбу усулнинг қўлланилиш шартларини муҳокама қилиш.

3-бўлим: Бизнес ва молиявий активларни баҳолашга кириш

3.1 кичик бўлим: Бизнесни баҳолаш

Ушбу кичик бўлимни ўзлаштиргандан сўнг талабалар қуйидагиларни билишлари керак:

А. бизнесни баҳолаш талаб қилиниши мумкин бўлган сабабларни муҳокама қилиш;

В. тузатишларни ҳисобга олган ҳолда баланс усуллари билан бизнес қийматини ҳисоблаб чиқариш ва бундай баҳолаш усулларининг қўлланилиш шартларини муҳокама қилиш;

С. эркин пул оқими усули билан бизнес қийматини ҳисоблаб чиқариш ва ушбу баҳолаш усулининг қўлланилиш шартларини муҳокама қилиш;

Д. дисконтланган пул оқимлари усули билан бизнес қийматини ҳисоблаб чиқариш ва ушбу баҳолаш усулининг қўлланилиш шартларини муҳокама қилиш;

Е. бизнесни баҳолашнинг турли усулларига хос бўлган ахборотга доир чекловларни ва уларни юмшатишнинг эҳтимолий усулларини муҳокама қилиш.

3.2 кичик бўлим: Акцияларни баҳолаш

Ушбу кичик бўлимни ўзлаштиргандан сўнг талабалар қуйидагиларни билишлари керак:

А. бизнесни баҳолаш ва ташкилот акцияларини баҳолашни фарқлаш;

В. доимий дивидендлар ҳамда ўзгармас суръатда ўсиб бораётган дивидендлар билан Гордоннинг дивиденд модели асосида акциялар нархини ҳисоблаб чиқариш ва ушбу баҳолаш усулининг қўлланилиш шартларини муҳокама қилиш;

С. Р/Е («нарх/фойда») коэффициенти асосида акциялар нархини ҳисоблаб чиқариш ва ушбу баҳолаш усулининг қўлланилиш шартларини муҳокама қилиш;

Д. умуман оммавий бўлмаган компаниялар акцияларини ва хусусан улардаги миноритар улушларни баҳолашнинг ўзига хос хусусиятларини муҳокама қилиш.

3.3 кичик бўлим: Облигациялар ва бошқа қарз инструментларини баҳолаш

Ушбу кичик бўлимни ўзлаштиргандан сўнг талабалар қуйидагиларни билишлари керак:

- A. облигациялар ва бошқа қарз инструментлари нархига таъсир этувчи омилларни тушунтириш;
- B. облигациялар (муддатли ва муддатсиз) нархини ҳисоблаб чиқариш;
- C. конвертацияланадиган облигациялар нархини ҳисоблаб чиқариш;

3.4 кичик бўлим: Бозор самарадорлиги назарияси

Ушбу кичик бўлимни ўзлаштиргандан сўнг талабалар қуйидагиларни билишлари керак:

- A. бозор самарадорлиги назариясини муҳокама қилиш ва самарадорликнинг кучли, ўрта ва кучсиз даражаларини фарқлаш;
- B. бозор самарадорлигининг акциялар ва бизнесни баҳолаш учун аҳамиятини муҳокама қилиш;
- C. акциялар баҳосига таъсир қилувчи ҳулқ омилларини муҳокама қилиш.

4-бўлим: Ташкилотни молиялаштириш тўғрисида қарорлар қабул қилиш

4.1 кичик бўлим: Қарзли молиялаштириш манбалари ва уларнинг таннархи

Ушбу кичик бўлимни ўзлаштиргандан сўнг талабалар қуйидагиларни билишлари керак:

- A. қарзли молиялаштиришни ўлушли молиялаштириш билан инвестор учун хавф ва компания учун фойдаланиш имконияти нуқтаи назаридан таққослаш;
- B. қарзли молиялаштиришнинг ташкилотнинг молиявий хавфига таъсирини муҳокама қилиш;
- C. ташкилотнинг молиявий хавфи кўрсаткичларини ҳисоблаб чиқариш ва тушунтириш;
- D. солиқ қалқонини ҳисобга олган ҳолда банк қарзининг таннархини ҳисоблаб чиқариш;
- E. солиқ қалқонини ҳисобга олган ҳолда муддатли ва муддатсиз облигацияларнинг таннархини ҳисоблаб чиқариш;
- F. имтиёзли акцияларнинг таннархини ҳисоблаб чиқариш ва уларнинг муддатсиз облигациялардан фарқини тушунтириш;
- G. солиқ қалқонини ҳисобга олган ҳолда конвертацияланадиган облигацияларнинг таннархини ҳисоблаб чиқариш.

4.2 кичик бўлим: Ўлушли молиялаштириш манбалари ва уларнинг таннархи

Ушбу кичик бўлимни ўзлаштиргандан сўнг талабалар қуйидагиларни билишлари керак:

- А. ташкилот учун мавжуд бўлган улушли молиялаштириш манбаларини, шу жумладан тақсимланмаган фойда ва оддий акцияларни муҳокама қилиш;
- В. оддий акцияларни чиқариш ёрдамида, шу жумладан фонд биржасида молиялаштиришни жалб қилишнинг афзалликлари ва камчиликларини муҳокама қилиш;
- С. оддий акцияларни чиқаришнинг турли шакллари, шу жумладан ҳуқуқларни чиқаришнинг ўзига хос хусусиятларини муҳокама қилиш;
- Д. ҳуқуқларни чиқаришдан кейин акцияларнинг назарий нархини ва ҳуқуқнинг қийматини ҳисоблаб чиқариш;
- Е. доимий ўсиш билан Гордоннинг дивиденд модели ёрдамида улушли капитал таннархини ҳисоблаш ва ушбу усулнинг афзалликлари ва камчиликларини муҳокама қилиш;
- Ғ. тарихий маълумотлар асосида ёки тақсимланмаган фойданинг кутилаётган рентабеллиги асосида дивидендларнинг доимий ўсиш суръатини ҳисоблаб чиқариш;
- Г. капитал активларни баҳолаш модели (CAPM) ёрдамида улушли капитал таннархини ҳисоблаб чиқариш, ушбу усулнинг афзалликлари ва камчиликларини, шунингдек уни ривожланаётган бозорлар шароитида қўллаш хусусиятларини муҳокама қилиш;
- Н. портфель назарияси ва CAPM моделига нисбатан диверсификацияланадиган ва диверсификацияланмайдиган хавфни муҳокама қилиш.

4.3 кичик бўлим: Ўзига хос молиялаштириш манбалари

Ушбу кичик бўлимни ўзлаштиргандан сўнг талабалар қуйидагиларни билишлари керак:

- А. ислоний молиялаштиришнинг, шу жумладан савдо кредитининг, ижаранинг ва ислон облигацияларининг айрим энг кенг тарқалган шакллари тамойиллари ва қўлланилишини муҳокама қилиш;
- В. венчур фондлари ҳамда институционаллаштирилмаган хусусий инвесторларни жалб қилган ҳолда венчур молиялаштиришнинг тамойиллари ва ўзига хос хусусиятларини муҳокама қилиш;
- С. кичик бизнесни молиялаштиришнинг ўзига хос хусусиятларини муҳокама қилиш;
- Д. активларни кейинчалик ижарага бериш билан сотишни ўзига хос молиялаштириш шакли сифатида муҳокама қилиш.

Изоҳ: ушбу кичик бўлимга ҳисоб-китоблар кирмайди.

4.4 кичик бўлим: Сотиб олинаётган активни молиялаштириш шаклини танлаш тўғрисида қарорлар: қарз ёки ижара

Ушбу кичик бўлимни ўзлаштиргандан сўнг талабалар қуйидагиларни билишлари керак:

- А. муайян активни сотиб олишни молиялаштиришга таъсир қилувчи номолиявий омилларни муҳокама қилиш;

В. солиқ оқибатлари ва инфляцияни ҳисобга олган ҳолда сотиб олинаётган активни молиялаштиришнинг оптимал шаклини танлаш.

4.5 кичик бўлим: Капиталнинг ўртача тортилган таннархи (WACC) ва ундан инвестиция қарорларини қабул қилиш учун фойдаланиш

Ушбу кичик бўлимни ўзлаштиргандан сўнг талабалар қуйидагиларни билишлари керак:

А. баланс ҳамда бозор вазнидан фойдаланиб, капиталнинг ўртача тортилган таннаrxини ҳисоблаб чиқариш;

В. капиталнинг ўртача тортилган (WACC) ва чекланган (MCC) таннаrxларини фарқлаш;

С. инвестиция лойиҳаларини баҳолаш учун дисконтлаш ставкаси сифатида капиталнинг ўртача тортилган таннаrxининг қўлланилиш шартларини муҳокама қилиш;

Д. капиталнинг оддий ўртача тортилган таннаrxи қўлланилмайдиган ҳолатда капитал активларни баҳолаш моделидан (CAPM) фойдаланиб, муайян инвестиция лойиҳасининг хавфига тузатилган дисконтлаш ставкасини ҳисоблаб чиқариш.

4.6 кичик бўлим: Капиталнинг оптимал тузилишини танлаш масалалари

Ушбу кичик бўлимни ўзлаштиргандан сўнг талабалар қуйидагиларни билишлари керак:

А. капитал тузилишининг ўзгариши ва капиталнинг ўртача тортилган таннаrxи ўртасидаги кутилаётган ўзаро боғлиқликни муҳокама қилиш;

В. солиқлар билан ва солиқларсиз Модильяни ва Миллер моделларини, уларнинг хулосаларини ва қўлланилиш шартларини муҳокама қилиш;

С. капиталнинг оптимал тузилишини шакллантиришга нисбатан иерархия назариясини муҳокама қилиш.

5-бўлим: Ташкилотнинг дивиденд сиёсати асослари

Ушбу бўлимни ўзлаштиргандан сўнг талабалар қуйидагиларни билишлари керак:

А. акциядорлар бойлигини ошириш контекстида дивидендларни тўлашни муҳокама қилиш;

В. дивидендларга ёки акция нархи ўсишидан олинган даромадга солиқ солишдаги потенциал фарқларни муҳокама қилиш;

С. дивидендларнинг ахборот функциясини муҳокама қилиш;

Д. дивиденд сиёсати ва ташкилотнинг ҳаётий цикли ўртасидаги боғлиқликни муҳокама қилиш;

Е. дивидендларни мунтазам тўлашга муқобил вариантлар ва уларнинг қўлланилиш шартларини муҳокама қилиш.

6-бўлим: Ташкилотнинг айланма капитални бошқариш

6.1 кичик бўлим: Айланма капиталга инвестициялар даражаси ва уни молиялаштириш бўйича қарорлар

Ушбу кичик бўлимни ўзлаштиргандан сўнг талабалар қуйидагиларни билишлари керак:

- A. айланма капитални бошқариш мақсадларини муҳокама қилиш;
- B. айланма капиталга инвестициялар даражасини ва тегишли инвестициялаш сиёсатини белгиловчи омилларни муҳокама қилиш;
- C. айланма капитални молиялаштириш сиёсатини белгиловчи омилларни аниқлаш;
- D. айланма капитал ва ликвидлик билан боғлиқ коэффициентларни, шу жумладан операцион цикл коэффициентларини ҳисоблаб чиқариш ва талқин қилиш;
- E. ташкилотда овертрейдинг ёки ҳаддан ташқари капиталлашув ҳолатларини аниқлаш, уларнинг сабабларини ва вазиятни тузатиш чораларини муҳокама қилиш.

6.2 кичик бўлим: Дебиторлик қарзини бошқариш

Ушбу кичик бўлимни ўзлаштиргандан сўнг талабалар қуйидагиларни билишлари керак:

- A. дебиторлик қарзини бошқариш мақсадларини муҳокама қилиш;
- B. кредит сиёсатининг таркибий қисмларини ва унинг ликвидлик ва даромад олишга таъсирини муҳокама қилиш;
- C. кредит сиёсатини мониторинг қилиш ва долзарблигини сақлаш доирасида зарур тадбирларни муҳокама қилиш;
- D. дебиторлик қарзининг йиғилишини ошириш учун кўриладиган чораларни муҳокама қилиш;
- E. факторинг компаниялари таклиф этадиган хизматларнинг турли вариантларининг молиявий мақбуллигини баҳолаш ва муҳокама қилиш, шунингдек дебиторлик қарзини бошқариш усули сифатида факторингдан фойдаланишнинг номолиявий ўзига хос хусусиятларини тушунтириш;
- F. муддатидан олдин тўлов учун чегирмаларнинг молиявий мақбуллигини баҳолаш ва муҳокама қилиш, шунингдек дебиторлик қарзини бошқаришнинг ушбу усулидан фойдаланишнинг номолиявий ўзига хос хусусиятларини тушунтириш;
- G. харидорлар билан олдиндан тўлов схемасининг молиявий мақбуллигини баҳолаш ва муҳокама қилиш, шунингдек дебиторлик қарзини бошқаришнинг ушбу усулидан фойдаланишнинг номолиявий ўзига хос хусусиятларини тушунтириш;
- H. хорижий харидорларнинг дебиторлик қарзини бошқаришнинг ўзига хос хусусиятларини муҳокама қилиш.

6.3 кичик бўлим: Захираларни бошқариш

Ушбу кичик бўлимни ўзлаштиргандан сўнг талабалар қуйидагиларни билишлари керак:

- A. захираларни бошқариш мақсадларини муҳофафа қилиш;
- B. ташкилот томонидан ушлаб туриладиган захиралар даражасига таъсир қилувчи омилларни, шу жумладан захираларнинг берилган даражасини сақлаш харажатларини муҳофафа қилиш;
- C. захиралар даражасини мақбуллаштириш мақсадида захираларни таснифлашнинг мумкин бўлган тизимларини (ABC, тез/секин айланувчанлиги ва ҳ. к.) муҳофафа қилиш;
- D. захираларни мақбуллаштириш усули сифатида буюртманинг оптимал ҳажми (EOQ) моделидан фойдаланганда қўшимча буюртма миқдори ва захираларнинг минимал даражасини (шу жумладан етказиб берувчиларнинг чегирмаларини ҳисобга олган ҳолда) ҳисоблаб чиқариш;
- E. захираларни бошқаришнинг муқобил тизимлари (JIT, MRP ва ҳ. к.) таъсирларини муҳофафа қилиш.

6.4 кичик бўлим: Пул маблағларини бошқариш

Ушбу кичик бўлимни ўзлаштиргандан сўнг талабалар қуйидагиларни билишлари керак:

- A. пул маблағларини бошқариш мақсадларини муҳофафа қилиш;
- B. пул маблағлари ва ликвид қимматли қўғозлар баланси ҳажмига таъсир қилувчи омилларни муҳофафа қилиш;
- C. пул маблағлари прогнозини тайёрлаш;
- D. тайёрланган пул маблағлари прогнози натижалари бўйича талаб қилинадиган ҳаракатларни муҳофафа қилиш;
- E. қисқа муддатли ортиқча пул маблағларини инвестиция қилиш учун пул бозори инструментларини танлаш мезонларини муҳофафа қилиш;
- F. Миллер-Орр модели ёрдамида пул маблағларининг оптимал балансини ҳисоблаш.

6.5 кичик бўлим: Кредиторлик қарзини бошқариш ва қисқа муддатли молиялаштириш

Ушбу кичик бўлимни ўзлаштиргандан сўнг талабалар қуйидагиларни билишлари керак:

- A. қисқа муддатли молиялаштириш контекстида кредиторлик қарзини бошқариш мақсадларини муҳофафа қилиш;
- B. етказиб берувчилар билан олдиндан тўлов билан ишлаш схемасининг молиявий мақбуллигини баҳолаш ва муҳофафа қилиш;

C. етказиб берувчилар таклиф этадиган муддатидан олдин тўлов учун чегирмаларнинг молиявий мақбуллигини баҳолаш ва муҳокама қилиш;

D. хорижий етказиб берувчиларнинг кредиторлик қарзини бошқаришнинг ўзига хос хусусиятларини муҳокама қилиш.

7-бўлим: Ташкилотнинг валюта ва фоиз хавфларини бошқариш асослари

7.1 кичик бўлим: Валюта хавфини бошқариш асослари

Ушбу кичик бўлимни ўзлаштиргандан сўнг талабалар қуйидагиларни билишлари керак:

A. валюта курсларининг ўзгаришини тушунтирувчи назарияларни муҳокама қилиш;

B. валюта хавфининг хар хил турларини ва уларнинг бошқариш учун аҳамиятини муҳокама қилиш;

C. мустаҳкамланаётган/заифлашаётган хорижий валютанинг миллий валютадаги келгуси тўловлар ёки тушумларга таъсирини, шу жумладан кросс-курслар ёрдамида вазиятларни ҳисоблаб чиқариш;

D. харид қобилияти паритети асосида прогноз валюта курсини ҳисоблаб чиқариш;

E. ҳосила инструментларни қўлламасдан валюта хавфини бошқаришнинг классик шаклларини муҳокама қилиш;

F. пул бозорини хеджирлаш усулини қўллаганда тўланадиган ёки олинадиган суммани ҳисоблаб чиқариш;

G. валюта хавфини бошқаришда форвард шартномаларидан фойдаланишни муҳокама қилиш;

H. фоиз ставкалари паритети асосида форвард валюта курсини ҳисоблаб чиқариш;

I. фоиз ставкалари паритети асосида форвард шартномасининг ҳаққоний қийматини ҳисоблаб чиқариш;

J. валюта хавфини бошқаришда фьючерс шартномаларидан фойдаланишни муҳокама қилиш.

7.2 кичик бўлим: Фоиз хавфини бошқариш асослари

Ушбу кичик бўлимни ўзлаштиргандан сўнг талабалар қуйидагиларни билишлари керак:

A. фоиз ставкаларининг ўзгаришини тушунтирувчи назарияларни муҳокама қилиш;

B. фоиз ставкаларининг вақтинчалик тузилишини ва даромадлилик эгри чизиғи шаклини тушунтирувчи назарияларни муҳокама қилиш;

C. ҳосила инструментларни қўлламасдан фоиз ставки хавфини бошқаришнинг классик шаклларини муҳокама қилиш.

8-бўлим: Математика кўникмалари

Ушбу бўлимни ўзлаштиргандан сўнг талабалар қуйидагиларни билишлари керак:

- А. мураккаб фоизларни ҳисоблаб чиқариш ва уларнинг қўлланилиш соҳасини тушунтириш;
- В. бир марталик тўлов учун, аннуитет учун ва муддатсиз аннуитет учун дисконт кўпайтирувчиларни ҳисоблаб чиқариш ва қўллашни билиш.

9-бўлим: Компьютер билан ишлаш кўникмалари

Ушбу бўлимни ўзлаштиргандан сўнг талабалар қуйидагиларни билишлари керак:

- А. молиявий (NPV, IRR) ва арифметик функциялардан фойдаланган ҳолда лойиҳани таҳлил қилиш учун электрон жадвалларда ҳисоб-китобларни бажариш;
- В. иш ҳисоб-китобларини туркумланган ва кўргазмали шаклда режалаштириш ва бажариш.